

ASPECTE INEDITE PRIVITOARE LA SOCIETATEA „CASA POPORULUI“

de PAULA GORNESCU

Încă de la primul Congres socialist internațional, ale cărui lucrări s-au desfășurat al Geneva în 1866, a fost pusă problema cooperăției și a raporturilor sale cu mișcarea muncitorească, atitudinea clasei muncitoare față de această formă de organizare economică fiind succesiv favorabilă sau defavorabilă, conform principiilor cărora le era supusă noțiunea respectivă.

Cooperăția, concepută ca asociație economică, nu poate fi considerată o armă de luptă activă și în acest sens a fost adesea recuzată de reprezentanții mișcării muncitorești la începuturile sale. Pe de altă parte, fapt relevant o dată cu maturizarea clasei muncitoare, cooperăția poate constitui un mijloc de organizare colectivă care, fără a rezolva marile probleme sociale, contribuie la libertatea de acțiune a mișcării muncitorești în lupta sa revendicativă.

Acest ultim punct de vedere a fost îmbrățișat și de mișcarea muncitorească din țara noastră atunci cînd la Galați, la cea de a doua Conferință a cercurilor socialiste, desfășurată între 29 iunie și 1 iulie 1907 — printre alte probleme referitoare la tactica mișcării socialiste, deosebirea dintre sindicate și „cercurile“ politice socialiste, participarea românilor la Congresul internațional socialist de la Stuttgart¹ — s-a pus și problema raporturilor între mișcarea muncitorească și cooperăție, luîndu-se în final hotărîrea ca această formă de acțiune muncitorească să fie încurajată, căci așa cum se exprima Vasile Anagnoste, raportorul pentru această problemă, „cooperativele vor întregi sindicatele, perfecționînd cit mai mult arma de luptă : greva“².

Ca urmare directă a acestei decizii, la 29 ianuarie 1909³ muncitorii socialiști din București iau inițiativa clădirii unui sediu propriu, realizat prin asociație și care să poarte numele de „Casa poporului“. Ideea îi aparține militantului Mihail Constantinescu⁴ și, ca urmare a propunerii acestuia, se constituie un comitet de inițiativă, sub conducerea lui I. C. Frimu, la care participă reprezentanții următoarelor organizații : Uniunea socialistă, Comisia Generală a Sindicatelor, cercul „România muncitoare“ din București, diferite sindicate bucureștene, alături de reprezentanții ziarelor de breaslă⁵. Aceste organizații sînt cele care subscriu primele fonduri și care hotărîsc să dea „Casei poporului“ forma juridică a unei societăți cooperative pe acțiuni.

Problema constituirii acestei societăți este considerată atît de importantă, încît la Congresul de transformare a Uniunii Socialiste în Partidul Social-Democrat din România, ale cărui lucrări au avut loc la București între 31 ianuarie și 2 februarie 1910, după darea de seamă morală și materială a Uniunii Socialiste, transformarea Uniunii Socialiste în Partidul Social-Democrat din România și votarea progra-

¹ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909*, Edit. Politică, București, 1975, p. 580—586.

² *Ibidem*, p. 584.

³ Const.-Titel Petrescu, *Socialismul în România*, f. 1., f. a., p. 230.

⁴ *Ibidem*, p. 231.

⁵ *Ibidem*.

mului și a statutului partidului⁶ este inclusă în ziua a treia, în cadrul Congresului sindical — alături de alegerea comitetelor, a problemelor presei muncitorești, a organizării și propagandei sindicale, a cooperativei ș.a. — și problema specială a „Casei poporului”, cuprinsă de altfel și în documentele programatice ale partidului, unde se spune că : „avînd în vedere importanța societăților cooperative... În ceea ce privește Casa Poporului, Congresul invită organizațiile social-democrate și sindicatele din întreaga țară a stăruia ca membrii lor să-și verse întreg salariul cu prilejul sărbătoririi zilei de întîi Mai”⁷.

De altfel Societatea cooperativă pe acțiuni „Casa poporului” este precedată de alte câteva experiențe de acest gen, cea mai importantă fiind cea cunoscută sub numele de „Bazarul muncitorilor”, organizată tot la București și înregistrată ca atare la Tribunalul Ilfov la 24 martie 1908⁸ și care, în perioada noiembrie 1908—decembrie 1909, a adus un beneficiu de peste 1 500 lei la o cifră de afaceri de circa 55 000, în pofida cheltuielilor de instalare⁹.

Dar constituirea fondurilor Societății cooperative pe acțiuni „Casa poporului” durează citiva ani, căci și la cel de al doilea Congres al Partidului Social-Democrat din România, ținut la București între 29 iunie și 1 iulie 1912, dr. C. Racovski a ridicat problema impulsiei formării capitalului acesteia și a inițiat o listă de subscripție ad-hoc¹⁰. Astfel, abia la 29 octombrie 1914 Tribunalul Ilfov, secția comercială, emitea autorizația legală de funcționare a Societății cooperative pe acțiuni „Casa poporului”, printre membrii fondatori aflîndu-se Toma Dragu, dr. Ecaterina Arbore, dr. C. Racovski, Const.-Titel Petrescu (care a redactat de altfel și actul de înregistrare al societății), Al. Dobrogeanu-Gherea, I. C. Frimu, Gh. Cristescu, Al. Constantinescu, dr. Călin Ottoi, Mihail Constantinescu, D. Popp, I. Brănișteanu și alții¹¹.

Mal tîrziu Societatea „Casa poporului” a luat forma juridică a unei societăți anonime pe acțiuni și și-a extins activitatea în numeroase centre din țară ca : București, Brăila, Cîmpina, Galați, Iași, Piatra Neamț. De altfel societatea, a cărei activitate a fost constant dirijată de Partidul Social-Democrat, a continuat să funcționeze pînă în deceniul cinci al secolului nostru, achiziționînd în localitățile mai sus citate numeroase imobile ce au servit ca sedii tuturor organizațiilor socialiste din țară¹².

După cum s-a văzut, formele inițiale de constituire a fondurilor societății au fost următoarele : 1. prin subscriere directă a unei sume din fondurile centrale ale diferitelor organizații care au participat la crearea societății ; 2. prin donarea cîștigului pe o zi a numeroși muncitori și 3. prin deschiderea unor liste de subscripții, la care s-a adăugat ulterior doblînda percepută la acest capital.

Dar alături de aceste procedee sînt folosite și altele mai puțin cunoscute, cum ar fi succesiunile și chiar anumite forme de creștere a fondurilor prin evaziune fiscală, forme relevate de câteva documente inedite pe care le prezentăm în continuare.

Este vorba de o chitanță cu semnătura olografă a lui I. C. Frimu și Dimitrie Popp, însoțită de un bilet nesemnat, dar aparținînd socialistului Gheorghită Georgescu-Cerbu, ca și de autobiografia și testamentul acestuia¹³.

Socialistul român Gheorghită G. Cerbu, născut, conform propriei declarații, la Ploiești, la 13 iunie 1885, într-o familie de oameni săraci, a intrat în contact cu

⁶ *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. II, partea a II-a, București, 1968, p. 146.

⁷ *Dezbaterile Congresului de constituire a Partidului Social-Democrat și ale Congresului sindical*, București, 1910, p. 136—137.

⁸ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1900—1909*, p. 722—723.

⁹ *Dezbaterile Congresului de constituire a Partidului Social-Democrat și ale Congresului sindical*, p. 135.

¹⁰ *Dezbaterile celui de al doilea Congres al Partidului Social-Democrat și al IV-lea al Uniunii Sindicatelor*, București, 1912, p. 80.

¹¹ Const.-Titel Petrescu, op. cit., p. 231.

¹² Ibidem.

¹³ Documentele fac parte din colecția particulară a Elenei Elvira Gornescu, București.

mișcarea socialistă în 1906, pe când se afla internat în sanatoriul Filaret, „iar mai târziu am devenit membru al mișcării socialiste căreia am aparținut, fiindu-i devotat cu trup și suflet până la moartea mea“¹⁴.

Mai târziu, în condiții neprecizate, Gheorghită G. Cerbu împrumută de la Societatea „Casa poporului“, cu chitanța nr. 1430/1917, suma de 130 000 lei, pe care o returnează cel mai târziu până în 1919¹⁵, chitanța prin care se specifica acest fapt nefiind datată¹⁶. Dar, cu toate că achitase suma respectivă cu doisprezece ani înainte, prin testamentul din 20 decembrie 1930 Gheorghe L. Georgescu-Cerbu prevede: „Din totalul sumelor găsite la Caseta nr. 961 ce am la Banca Comercială Română, fie în numerar fie în polițe, se va da lei 130 000 (unasutătreizecimii) Societății Casa Poporului din București, str. Isvor, sumă ce datorez încă din anul 1917 cu recipisa nr. 1430/917...“¹⁷. În același timp, prin biletul care însoțește chitanța sus-amintită, el recomandă arderea actului respectiv¹⁸.

În acest fel cel puțin o dată suma de 130 000 lei intră în fondurile „Casei poporului“ fără a fi înscrisă în scriptele societății și deci fără a fi impozabilă.

Prin același testament din 1930 Gheorghită G. Cerbu face părtaşă la masa succesoră Societatea anonimă „Casa poporului“, care la acea dată își avea sediul bucureștean pe str. Isvor nr. 37, prin atribuirea unui imobil în str. Sfânta Vineri, unica pretenție a testatorului fiind aceea ca sediul respectiv să poarte numele de „Casa poporului Gheorghită G. Cerbu“¹⁹.

Iată deci diversitatea de metode prin care Societatea cooperativă, căpătînd ulterior denumirea de Societatea anonimă „Casa poporului“, a reușit să-și creeze un capital suficient de important pentru a putea asigura, prin fructificarea acestuia, achiziționarea sediilor necesare desfășurării activității diferitelor organizații socialiste din țara noastră vreme de mai bine de două decenii. Este una din multiplele forme de într-ajutorare a clasei muncitoare din țara noastră, care, fără a fi propriu-zis o armă de luptă, a constituit un mijloc important în netezirea activității revendicative a mișcării muncitorești din România.

ASPECTS INÉDITS CONCERNANT LA SOCIÉTÉ „LA MAISON DU PEUPLE“

R é s u m é

La présente communication met en circulation quelques documents inédits qui se réfèrent à la Société coopérative „La Maison du Peuple“ dont l'origine date depuis 1909, quand le militant socialiste Mihail Constantinescu a proposé la constitution d'une telle société. Son rôle était celui d'assurer un siège propre au mouvement socialiste de Roumanie, ce qu'elle a parvenu faire après avoir obtenu un statut juridique en 1914. Dans la communication sont décrits les différents procédés de constitution des fonds de la dite société, à base des sources d'époque ou de celles inédites.

¹⁴ Din „Biografia mea“, document aflat în colecția particulară amintită.

¹⁵ După cum se știe, I. C. Frimu a încetat din viață în închisoarea Văcărești la 6 februarie 1919, deci chitanța este anterioară acestei date.

¹⁶ Din „Chitanța“ semnată de I. C. Frimu și Dimitrie Popp, document aflat în aceeași colecție particulară.

¹⁷ Din „Testamentul lui Gheorghe L. Georgescu-Cerbu“, cunoscut sub numele de Gheorghită G. Cerbu, document aflat în aceeași colecție particulară.

¹⁸ Din biletul adresat tovarășilor de luptă membri ai Partidului Social-Democrat, document aflat în aceeași colecție particulară.

¹⁹ Din „Testamentul“ lui Gheorghită G. Cerbu, document aflat în aceeași colecție particulară.